

Sfera *sacrum* i *profanum*. Święta Góra Athos

Abstrakt

W artykule omówiono problem tożsamości sfery *sacrum* i *profanum* Świętej Góry Athos w Grecji. Uwaga skupiona została na relacjach istniejących między tymi dwoma sferami z perspektywy władzy i autorytetu.

Słowa kluczowe

Athos, Kinotita, Epistasia, autorytet, władza.

Wstęp

Pan Profesor Jan jeżewski podróżował do Grecji sześciokrotnie. W 2003 roku wraz z rodziną przebywał na wyspie Thassos. Pamiętam, jak opowiadał mi, że codziennie mógł z wyspy podziwiać Górę Athos. Ja, przebywając na Thassos latem 2017 roku, obserwując szczyt owej góry i zastanawiając się nad wyborem tematu artykułu do Księgi Pamiątkowej dedykowanej Panu Profesorowi, postanowiłam napisać o republice mnichów położonej na Półwyspie Athos. Wybór takiej tematyki artykułu nastęrcza jednak pewnych kłopotów. Znaczenie autonomicznej republiki mnichów można bowiem rozpatrywać na różnych płaszczyznach – historycznej, religijnej, kulturowej, gospodarczej, etnograficznej, politycznej i prawnej¹.

W każdej z tych płaszczyzn widoczne jest przenikanie się dwóch sfer *sacrum* i *profanum*. Dychotomia *sacrum/profanum* pozwala opisać i identyfikować rzeczywistość społeczną. Te dwa porządki obecne są niemal we wszystkich sferach tworzących rzeczywistość społeczną na terytorium Athos. *Sacrum* odnosi się do wszystkiego co święte, dotyczące czci, kultu religijnego. Drugi porządek wiąże się z przestrzenią oraz działalnością świecką i sekularyzowaną. Celem artykułu jest wyróżnienie tych dwóch porządków w obszarze funkcjonowania klasztorów.

1. Położenie. Gospodarka

Góra Athos znajduje się w północnej Grecji (Macedonia Środkowa) na Półwyspie Chalkidiki u wybrzeży Morza Egejskiego, na wschód od miasta Saloniki. Półwysep

---

¹ Zob. A. Naumow, Święta Góra Athos, „Peregrinus Cracoviensis” 2000, nr 8, s. 39-53; T. Panagopoulos, *Status ustrojowy i prawny Góry Athos*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1988, t. XXI, s. 219-235; N. Sworonos, *To Άγιον Όρος, στο: συλλογικό Μακεδονία: 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού*, Εκδοτική Αθηνών, 1992; S. Ferrari, A. Benzo (eds), *Between Cultural Diversity and Common Heritage. Legal and Religious Perspective on the Sacred Places of the Mediterranean*, London 2016.

tworzą trzy „palce” – odnogi Kassandra, Sithonia i Athos. Athos stanowi najdalej wysuniętą na wschód odnogę półwyspu o długości 50 kilometrów i szerokości od 8 do 12 kilometrów. W południowej części, dosłownie na samym skraju odnogi wznosi się na wysokość 2033 metrów szczyt zwany Górą Athos (*Άγιο Όρος*). Architekturę półwyspu tworzą wyłącznie budowle sakralne: dwadzieścia monastyrów, dwanaście skitów (filie klasztoru głównego) oraz około ośmiuset cel pustelniczych. Na Półwyspie na stałe mieszka około dwóch tysięcy mnichów oraz kilkudziesięciu czasowo przebywających na terytorium Athos świeckich pracowników.

Zagadnienia tworzące problematykę gospodarki półwyspu Athos należy, w pierwszej kolejności, rozpatrywać w perspektywie rozwoju technologii. Każdy klasztor jako podmiot wyposażony w kompetencje do podejmowania decyzji dotyczących jego jurysdykcji, samodzielnie rozstrzyga o stopniu adaptacji do zmian zachodzących w otoczeniu, w tym w sferze technologii². Wynikiem owej autonomii decyzyjnej jest niespójny stosunek do wykorzystania technologii, zwłaszcza w kontekście korzystania z niej przez mnichów³. Jednocześnie dostrzega się odmienny stosunek władz klasztorów do możliwości, jakie stwarza technologia dla rozwoju i podniesienia jakości ich funkcjonowania. Wykorzystanie zaawansowanych technologii w postaci projektów infrastrukturalnych odbywa się przy aktywnym ich współfinansowaniu przez Unię Europejską. Każdy z klasztorów dysponuje:

- 1) własnym ujęciem wody w postaci studni głębinowych;
- 2) własną elektrownią, która nie jest włączona do greckiej sieci. Niektóre z klasztorów posiadają elektrownie wiatrowe;
- 3) własną kanalizacją;
- 4) własnym system grzewczym. Niektóre z klasztorów inwestują w systemy grzewcze oparte na pompie ciepła.

Gospodarka odpadami jest prowadzona wspólnie na zasadach porozumienia komunalnego pomiędzy gminą Ouranopolis a poszczególnymi klasztorami. Gmina odpowiada za odbiór, wywóz i recykling odpadów, a klasztory za ich sortowanie.

Źródło dochodów klasztorów stanowi uprawa drzew kasztanowca, drzew oliwnych, produkcja wina, miodów, lekarstw ekologicznych i kosmetyków oraz stolarstwo i inne gałęzie rzemiosła.

² Zob. Ł. Fajfer, „*The Garden of the Virgin Mary*” Meets the Twenty-First Century: The Challenge of Technology on Mount Athos, „Religion, State and Society” 2012, nr 3-4, s. 349-362; D. Dubrovka, *Struggling Bodies at Crossroads of Economy Tradition: The Case of Contemporary Russian Convents*, [w:] S. Luehrmann (ed.), *Praying with the Senses Contemporary Orthodox Christian Spirituality in Practice*, Bloomington 2018, s. 192-2016.

³ Występują klasztory, w których niedozwolona jest obecność komputerów, ale korzystanie z telefonów komórkowych przez mnichów jest dozwolone i akceptowane. Zauważyć warto, że na półwyspie funkcjonują sklepy oraz bankomat.

2. Autonomia

Republika Grecka jest państwem unitarnym, jednak Konstytucja Grecji z 1975 roku w rozdziale trzecim wprowadza jeden wyjątek od powyższej zasady. Władztwo państwowe doznaje istotnego ograniczenia na Półwyspie Athos. W art. 105 ust. 1 Konstytucji stanowi, że terytorium Góry Athos, zgodnie ze swym starożytnym uprzywilejowanym statusem, jest autonomiczną częścią państwa greckiego, zachowującym swoją suwerenność. W aspekcie duchowym Góra Athos podlega bezpośredniej jurysdykcji Patriarchatu Ekonomicznego w Konstantynopolu. Autonomiczny status Półwyspu Athos zagwarantowany jest także przez Kartę Statutową Góry Athos (*Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους*) przyjętą w 1926 roku dekretem z mocą ustawy. Autonomię Półwyspu Athos gwarantuje również prawo unijne⁴.

Autonomia znajduje swój wyraz w ograniczeniach podmiotowych. Prawo greckie zabrania zamieszkiwania na jej terytorium innowiercom i schizmatykom. Jednocześnie zgodnie z postanowieniami Konstytucji Grecji wszyscy ci, którzy żyją tam jako zakonnicy, otrzymują obywatelstwo greckie od momentu nowicjatu, bez konieczności dopełniania dodatkowych formalności⁵. Prawo greckie zabrania wstępu na terytorium Góry Athos także kobietom⁶. Suwerenność republiki mnichów znajduje swoje odzwierciedlenie w ograniczeniach przedmiotowych. Przykładowo zakazane jest wykonywanie w granicach klasztorów zawodów, czynności handlowych oraz interesów, które nie są uznawane za niezbędne na Półwyspie Athos⁷

3. Wybrane elementy historii

Według relacji pochodzących ze źródeł hagiograficznych z drugiej połowy IX wieku Athos był już wówczas miejscem działalności liczącej się wspólnoty mnichów. Wtedy też doszło do pierwszych sporów dotyczących zasad organizacji centrum monastycznego i relacji z świeckimi sąsiadami⁸.

Dopiero w X wieku pojawiają się pierwsze informacje na temat organizacji władzy na półwyspie. Centrum administracyjne Athos mieściło się w osadzie Karyes (Καρυές),

⁴ Autonomia oraz ustrój Półwyspu Athos został potwierdzony w Deklaracji nr 4 do Traktatu Akcesyjnego, w której wyłączono prymat prawa wspólnotowego nad prawem greckim i ingerencję instytucji unijnych. Góra Athos będąc częścią składową Wspólnoty Europejskiej nie podlega jednak większości regulacji unijnych.

⁵ Obecnie na półwyspie żyją mnisi różnej narodowości, przeważa narodowość grecka, ale zamieszkują tam także mnisi pochodzący z Serbii, Bułgarii, Rosji, Francji i Niemiec. Zgodnie z art. 176 karty statutowej świeccy obywatele Grecji i innych państw mogą przebywać jako turyści na terenie Athos tylko 4 dni, po uzyskaniu w przedstawicielstwie świętej Epistasis z siedzibą w Salonikach stosownego zezwolenia *diamonitrio* (διαμονητήριο). Zakwaterowanie w wyznaczonym klasztorze oraz wyżywienie jest bezpłatne.

⁶ W 1060 roku cesarz Konstantyn X edyktem zwanym Avatonem, zabronił wstępu na Górę Athos kobietom i wszelkim stworzeniom płci żeńskiej.

⁷ T.J. Panagopoulos, *op. cit.*, s. 225.

⁸ P. Chowardas, *Η ακτή της Χαλκιδικής κατά τους ιστορικούς χρόνους, Διπλωματική Εργασία, Ιστορικό Ι Αρχαιολογικό ΑΠΘ*, 1997, s. 40 i n.

która była siedzibą urzędowania Protosa (Πρότος). Protos – przełożony wszystkich mnichów – wyłaniany był przez członków wspólnoty, którzy trzy razy w roku spotykali się w jego siedzibie. W trakcie posiedzeń podejmowano decyzje dotyczące podziału środków finansowych pomiędzy poszczególne klasztory⁹, spraw administracyjnych i sądowych.

Wspomniana wyżej – charakterystyczna dla Athos – dystynkcja *sacrum/profanum* zapoczątkowana została przez działalność mnicha Atanazego, który w 963 roku założył klasztor Wielka Lawra (Μεγίστης Λαύρας). Atanazy uruchomił proces instytucjonalizacji funkcjonowania klasztoru, którego wyrazem były normy wyznaczające życie oparte na modlitwie i regulacje dotyczące właściwego prowadzenia uprawy roli. Udało się również Atanazemu pozyskać od cesarza Nikefora Fokasa przywileje, w ramach których poczynił bogate nadania dla klasztoru Wielka Lawra, przyznając mu rangę cesarskiego¹⁰. Jednocześnie Atanazy dążył do uczynienia z klasztoru głównego ośrodka władzy duchowej i gospodarczej na półwyspie.

Umiejętności organizacyjne i gospodarcze, które zapoczątkowały budowę na półwyspie spichlerzy, młynów, uprawy winorośli, drzew oliwnych postrzegano jako marginalizację sfery *sacrum* – odejście od zasad „czystego monastycyzmu”. Dynamika, aktywność, ambicje polityczne i rozmach działalności Atanazego, zwłaszcza w sferze *profanum*, sprowokowała konflikty oraz sprzeciw mnichów z pozostałych klasztorów, którzy interweniowali u cesarza w Konstantynopolu¹¹.

Następca Nikefora Fokasa, cesarz Jan Tzimiskes wysłał na Athos swojego pełnomocnika mnicha Eutymiusza, który w wyniku negocjacji prowadzonych z przedstawicielami pozostałych klasztorów wypracował porozumienie, które doprowadziło w 970 lub 972 roku do formalizacji wzorców działania w postaci zasad postępowania zwanych *Tragos* (Τράγος)¹², których konkretyzacją stanowiły poszczególne reguły *tipiko* (τυπικό).

W drugiej połowie XI wieku upowszechnia się określenie Athos jako Świętej Góry, w tym też okresie Athos zyskuje na znaczeniu (powstaje 180 klasztorów) i zaczyna być dostrzegany poza granicami Bizancjum. Jeszcze w X wieku powstał klasztor Amalfitańczyków. „Armeńczycy przybywali do klasztoru Esfigmentu, Rusini przejęli klasztor św. Pantalemona, a Serbowie pod koniec XII wieku – Chilandar”¹³.

⁹ Przywilej cesarza Romana Lekapena z 934 roku wprowadził zwyczaj wypłacania pieniędzy ze skarbcza cesarskiego i po raz pierwszy wytyczył formalną granicę Athos. Natomiast pierwsze przywileje cesarskie dla Athos zostały nadane przez cesarza Bazylego I w dokumencie z 883 roku. Zob. J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *Historia Grecji*, Kraków 2005, s. 317-318.

¹⁰ Rzeczonny klasztor do tej pory znajduje się na szczycie hierarchii dwudziestu klasztorów mieszczących się na Athos.

¹¹ Kallistos Ware Bishop of Diokleia, *St Athanasios the Anthonite: traditionalist or innovator?*, [w:] A. Bryer, M. Cunningham (eds), *Mount Athos and Byzantine monasticism: papers from the Twenty-eighth Spring Symposium of Byzantine Studies*, Aldershot-Brookfield 1996, s. 10 i n.

¹² Oryginał spisany na koziej skórze (*tragos* w języku polskim znaczy osioł) jest przechowywany w archiwach Athos.

¹³ J. Bonarek, T. Czekalski, S. Sprawski, S. Turlej, *op. cit.*, s. 318.

Obecnie na Półwyspie Athos funkcjonuje dwadzieścia klasztorów, które poniżej przedstawiono w kolejności określonej przez athoską hierarchię klasztorów¹⁴:

1. Klasztor Wielka Lawra (Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας) – założony w 963 roku.
2. Klasztor Watopedi (Ιερά Μονή Βατοπεδίου) – założony w 972 roku.
3. Klasztor Iwiron (Ιερά Μονή Ιβήρων) – założony w 976 roku przez Gruzinów, przejęty przez Greków (Grecki Klasztor Prawosławny).
4. Klasztor Chilandarii (Ιερά Μονή Χιλανδαρίου ή Χελανδαρίου) – założony w 1197 roku (Serbski Klasztor Prawosławny).
5. Klasztor Dioniziu (Ιερά Μονή Διονυσίου) – założony w 1375 roku.
6. Klasztor Koutloumousiu (Ιερά Μονή Κουτλουμουσίου) – założony w XII wieku.
7. Klasztor Pantokratoros (Ιερά Μονή Παντοκράτορος) – założony w 1363 roku.
8. Klasztor Kseropotamu (Ιερά Μονή Ξηροποτάμου) – założony w XI wieku.
9. Klasztor Zographu (Ιερά Μονή Ζωγράφου) – założony w 1270 roku (Bułgarski Klasztor Prawosławny).
10. Klasztor Dochariu (Ιερά Μονή Δοχειαρίου) – założony w XI wieku.
11. Klasztor Karakalou (Ιερά Μονή Καρακάλλου) – założony w 1070 roku.
12. Klasztor Filoteou (Ιερά Μονή Φιλοθέου) – założony w 992 roku.
13. Klasztor Simonopetra (Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας) – założony w 1363 roku.
14. Klasztor św. Pawła (Ιερά Μονή Αγίου Παύλου) – założony w XI wieku.
15. Klasztor Stawronikita (Ιερά Μονή Σταυρονικήτα) – założony w 1542 roku.
16. Klasztor Ksenofontos (Ιερά Μονή Ξενοφώντος) – założony w 1070 roku.
17. Klasztor Grigoriou (Ιερά Μονή Γρηγορίου) – założony w XIV wieku.
18. Klasztor Esphigmenu (Ιερά Μονή Εσφιγμένου) – założony w XI wieku.
19. Klasztor św. Pantelemona (Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος) – przejęty w 1169 roku przez Rusinów (Rosyjski Klasztor Prawosławny).
20. Klasztor Kastamonitu (Ιερά Μονή Κωνσταμονίτου ή Κασταμονίτου) – założony w 1086 roku.

¹⁴ Konstytucja Grecji w art. 105 ust. 2 stanowi, iż zabronione jest dokonywanie jakichkolwiek zmian w systemie administracyjnym dotyczącym liczby klasztorów na Górze Athos, jak również w ich porządku hierarchicznym. Należy jednak zaznaczyć, że hierarchia klasztorów na Athos posiada szczególny charakter, bowiem w przytoczonym art. 105 ust. 2 stwierdza się, że Góra Athos jest zarządzana, zgodnie ze swoim ustrojem, przez 20 świętych klasztorów, na które podzielony jest Półwysp Athos. Każdy klasztor jest podstawową jednostką podziału terytorialnego w państwie i wyposażony jest w osobowość publiczno-prawną. W świetle art. 101 ust. 3 Konstytucji Grecji klasztor stanowi podstawową jednostkę podziału terytorialnego wyposażoną w kompetencje do podejmowania decyzji dotyczących jego obszaru. Porządek hierarchiczny klasztorów – odwołując się klasycznych rozróżnień w socjologii – lokuje się w przestrzeni przywództwa (*authority, leadership*), a nie przestrzeni władzy. Autorytet i władza stanowią dwa zjawiska mające odmienne strukturalne podstawy. Porządek hierarchiczny w kontekście autorytetu łączy się z możliwościami wywierania wpływu, regulowania sprzeczności lub inaczej mówiąc – do sprawowania przywództwa na półwyspie Athos. Władza natomiast, nie posiadając charakteru normatywnego, wymaga precyzyjnego i jednakowego określenia praw, obowiązków i odpowiedzialności, czyli kompetencji klasztorów, które jako podmioty prawa publicznego są sobie równe.

4. Organy władzy

W świetle postanowień Konstytucji Grecji i Karty Statutowej Góry Athos administracja posiada charakter samorządowy i dwuszczeblowy. Pierwszy szczebel (πρώτο βαθμό) tworzy klasztor, drugi (δεύτερο βαθμό) – Święty Kinot (Ιερά Κοινότητα).

Każdy klasztor posiada identyczną strukturę władzy. Organem stanowiącym w klasztorze jest Rada Starców (Γεροντία). Organ wykonawczy stanowi przeor (Ηγούμενος), który wyłaniany jest w drodze wyborów przez wszystkich mnichów. Protokół wyboru opata za pośrednictwem Świętego Kinotu przekazywany jest Patriarsze w Konstantynopolu, który wybór zatwierdza. Przeor sprawuje swój urząd dożywotnio. W pełnieniu obowiązków przeora wspomaga ciało kolegialne, które tworzy dwóch lub trzech zakonników wskazywanych przez Radę Starców.

Święty Kinot określany także mianem Świętej Wspólnoty ma siedzibę w Karyes i konstituuje go dwudziestu przedstawicieli klasztorów, wybieranych na roczną kadencję¹⁵. Święty Kinot koordynuje działania poszczególnych klasztorów, zatwierdza regulacje odnoszące się do wewnętrznego porządku w klasztorach, pełni rolę organu odwoławczego od orzeczeń klasztornych oraz rozstrzyga ewentualne spory między klasztorami.

W posiedzeniach Wspólnoty na zaproszenie jej członków może brać udział przedstawiciel rządu greckiego – gubernator w randze prefekta (Διοικητής), który dysponuje jednak wyłącznie głosem opiniodawczym¹⁶. Gubernator, będąc organem administracji rządowej (powoływany jest Przez Ministra Spraw Zagranicznych rządu greckiego), wykonuje na Górze Athos władztwo państwowe w ograniczonym zakresie. Gubernator odpowiada za zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa i porządku publicznego¹⁷ oraz sprawuje nadzór pod względem kryterium legalności nad uchwałami i decyzjami podejmowanymi przez organy pierwszego i drugiego szczebla.

¹⁵ G. Speake, *Contemporary Athonite fathers*, [w:] A. Casiday (ed.), *The Orthodox Christian World*, London 2016, s. 325-332.

¹⁶ Proces przestrzegania suwerenności oraz respektowania ustroju Góry Athos posiada dualny charakter. W kontekście *sacrum* (życia duchowego), rzeczony proces podlega nadzorowi i jurysdykcji Patriarchatu Ekumenicznego z siedzibą w Konstantynopolu oraz Świętego Kinotu, a w kontekście *profanum* (administracyjnym) pozostaje pod nadzorem państwa greckiego reprezentowanego na terytorium Athos przez gubernatora, do którego wyłącznie należy obowiązek utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego. Trudno byłoby w ramach jednego artykułu omawiać interesujące powiązania pomiędzy rządem greckim a Świętym Kinotem i jego organem wykonawczym Świętą Epistasią, dlatego ograniczam się do podkreślenia faktu, że owe powiązania nie wyczerpują się jedynie w obszarze prawa, ale także w wewnętrznej dynamice funkcjonowania struktur społecznych, regułach funkcjonowania tych struktur, rodzajach relacji pomiędzy poszczególnymi elementami tych struktur. Istotną relację kształtującą związki pomiędzy organami Góry Athos a administracją rządową Grecji – obok prawa – stanowi zaufanie i oparte na nich kontrakty relacyjne. Zob. L. Hooghe (et al.), *Measuring Regional Authority. A Postfunctionalist Theory of Governance*, Vol. 1, Oxford 2016, s. 467.

¹⁷ Przejawem zapewnienia i utrzymania porządku i bezpieczeństwa publicznego jest obecność na półwyspie Athos posterunku policji, urzędu celnego (kontrola celna – rygorystyczna przy wyjeździe – wykonywana jest przez greckie organy celne zawsze w obecności mnichów), urzędu pocztowego, publicznego ośrodka zdrowia (mnisi posiadają ubezpieczenie w greckiej kasie chorych) oraz zapewnienie sprawnej ochrony przeciwpożarowej (na terenie półwyspu nie funkcjonuje jednostka straży pożarnej, w razie konieczności interwencje podejmowane są przez jednostki straży pożarnej mające siedzibę w mieście Ouranopolis).

Organ wykonawczy Świętego Kinotu stanowi Święta Epistasia (Ιερά Επιστασία). Zgodnie z art. 28 Karty Statutowej Góry Athos jest organem kolegialnym, który tworzy 4 członków reprezentujących klasztory podzielone na 5 grup (τετράδες Α, Β, Γ, Δ, Ε), po cztery grupy w każdej (tab. nr 1).

Tab. nr 1. Grupy klasztorów

Kategoria A	Kategoria B	Kategoria Γ	Kategoria Δ	Kategoria E
Wielka Lawra	Watopedi	Iwiron	Chilandarii	Dioniziu
Dochariu	Koutloumousiu	Pantokratoros	Kseropotamu	Zographu
Ksenofontos	Karakalou	Filoteou	św. Pawła	św. Pantelemona
Esphigmenu	Stawronikita	Simonopetra	Grigoriou	Kastamonitu

Źródło: opracowanie własne na podstawie Karty Statutowej Góry Athos.

Każdego roku (od 1 czerwca do 31 maja) obowiązki organu wykonawczego obejmuje kolejna z pięciu grup klasztorów, a przedstawiciel – zazwyczaj przeor – klasztoru posiadającego najwyższą rangę w każdej grupie (Wielka Lawra, Watopedi, Iwiron, Chilandarii, Dioniziu) przewodniczy obradom i kieruje pracami Świętej Epistασii. Przewodniczący Świętej Epistασii określany jest mianem *protoepistatesa* (Πρωτεπιστάτη), termin *protoepistatos* stanowi symboliczne nawiązanie do wspomnianej już w artykule funkcji *protosa* i jego współczesnego usytuowania w organie wykonawczym. Oczywiście *protoepistates* obecnie nie jest przełożonym wszystkich klasztorów na Górze Athos, bowiem organy drugiego szczebla (Kinotita i Epistasia) posiadają charakter kolegialny. Przyjęta w Karcie Statutowej Góry Athos konstrukcja organów drugiego szczebla wyznacza ich kolegialny charakter, a przewidziany w Karcie mechanizm wyłaniania organu wykonawczego stwarza gwarancję, że każdy klasztor co pięć lat posiadać będzie swojego przedstawiciela w Świętej Epistασii, której pracom przewodniczy w danym roku przedstawiciel klasztoru posiadającego najwyższą rangę w określonej grupie. Zwłaszcza na organie wykonawczym spoczywa obowiązek utrzymywania stosunków z administracją rządową i samorządową państwa greckiego oraz kształtowania treści porozumień i ustaleń czynionych z władzami świeckimi.

Zakończenie

Specyfika i charakter współczesnego oblicza Góry Athos stanowi wypadkową wielu złożonych procesów historycznych i politycznych. Na półwyspie Athos dostrzega się płynność i przenikanie się sfery *sacrum* i *profanum*. Sfera *sacrum* może być identyfikowana przez wspomniane w artykule ograniczenia podmiotowe i przedmiotowe, tzn. dodatkowe zakazy i nakazy, specjalne przywileje nie obowiązujące poza terytorium Athos. Sfera *profanum* może być identyfikowana przez obecność na półwyspie organów i urzędników administracji publicznej oraz służb i placówek publicznych.

Sacrum and Profanum Sphere. Holy Mountain Athos

Abstract

The paper discusses the problem of identification sacrum and profanum sphere in Holy Mountain Athos, Greece. The attention has been focused on the relationship existing between these two orders from perspective of authority and power.

Key words

Athos, Kinotita, Epistasia, authority, power.

Dr Agnieszka Chrisidu-Budnik – adiunkt w Zakładzie Nauki Administracji Instytutu Nauk Administracyjnych na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Literatura

Bonarek J., Czekalski T., Sprawski S., Turlej S., *Historia Grecji*, Kraków 2005

Chowardas P., *Η ακτή της Χαλκιδικής κατά τους ιστορικούς χρόνους, Διπλωματική Εργασία, Ιστορικό Ι Αρχαιολογικό ΑΠΘ*, 1997

Dubrovka D., *Struggling Bodies at Crossroads of Economy Tradition: The Case of Contemporary Russian Convents*, [w:] S. Luehrmann (ed.), *Praying with the Senses Contemporary Orthodox Christian Spirituality in Practice*, Bloomington 2018

Fajfer Ł., „*The Garden of the Virgin Mary*” Meets the Twenty-First Century: The Challenge of Technology on Mount Athos, „*Religion, State and Society*” 2012, nr 3-4

Ferrari S., Benzo A. (eds), *Between Cultural Diversity and Common Heritage. Legal and Religious Perspective on the Sacred Places of the Mediterranean*, London 2016

Hooghe L. (et al.), *Measuring Regional Authority. A Postfunctionalist Theory of Governance*, Vol. 1, Oxford 2016

Kallistos Ware Bishop of Diokleia, *St Athanasios the Anthonite: traditionalist or innovator?*, [w:] A. Bryer, M. Cunningham (eds), *Mount Athos and Byzantine monasticism: papers from the Twenty-eighth Spring Symposium of Byzantine Studies*, Aldershot-Brookfield 1996

Naumow A., *Święta Góra Athos*, „*Peregrinus Cracoviensis*” 2000, nr 8

Panagopoulos T.J., *Status ustrojowy i prawny Góry Athos*, „*Krakowskie Studia Prawnicze*” 1988, t. XXI

Speake G., *Contemporary Athonite fathers*, [w:] A. Casiday (ed.), *The Orthodox Christian World*, London 2016

Sworonos N., *Το Άγιον Όρος,στο: συλλογικό Μακεδονία: 4000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού*, Εκδοτική Αθηνών, 1992